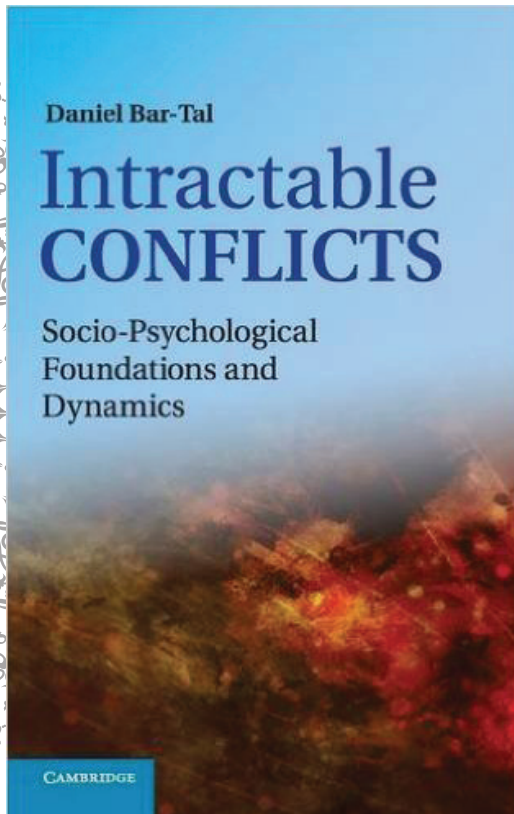

บทวิจารณ์หนังสือ

Intractable Conflicts: Socio-Psychological Foundation and Dynamics

ชลัท ประเทืองรัตนาศ*

ผู้แต่ง Daniel Bar-Tal, 2013.

New York: Cambridge University press

นักวิชาการด้านสันติวิธีจำนวนมากไม่น้อยเห็นว่า ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ ความแตกต่างเป็นเรื่องปกติในสังคม แต่ความรุนแรงเป็นสิ่งไม่พึงประสงค์ ต้องมีวิธีการป้องกันและจัดการกับความรุนแรงที่เกิดขึ้น แม้ว่าความขัดแย้งจะเกิดขึ้นเป็นปกติในชีวิตประจำวันของเรา แต่ความขัดแย้งที่ไม่ปกติคือความขัดแย้งที่ยืดเยื้อเรื้อรัง Edward Azar (1990) เห็นว่าการจัดการกับความขัดแย้งที่ยืดเยื้อเรื้อรัง (Protracted Conflicts) ที่เกิดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่สามารถใช้การจัดการความขัดแย้งทางการทหาร

ที่เน้นยุติความขัดแย้งชั่วคราว โดยปราศจากการเข้าไปจัดการกับความตึงเครียดขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เช่น ความรู้สึกปลอดภัย อัตลักษณ์ การมีส่วนร่วม ความเท่าเทียมกัน เป็นต้น ขณะที่ Johan Galtung (1996) เสนอวงจร 3 แนวทางในการจัดการความขัดแย้งประกอบด้วย 1) การแก้ปัญหาที่รากเหง้าที่ระดับโครงสร้าง 2) การฟื้นฟูบูรณะผู้คน สังคมภายหลังการเผชิญความรุนแรงทางตรง 3) การสมานฉันท์ระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่ขัดแย้งกัน ความรุนแรงมีต้นทุนก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคม ถ้ายุติความรุนแรงได้ก็จะก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมในวงกว้าง การจัดการความขัดแย้งรุนแรงต้องทำควบคู่กันไปหลายระดับด้วยการลดพฤติกรรมความขัดแย้งให้น้อยลง การเปลี่ยนทัศนคติ และแปรเปลี่ยนความสัมพันธ์ให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกัน

* นักวิชาการผู้ชำนาญการ สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า

หนังสือ *Intractable Conflicts : Socio-Psychological Foundation and Dynamics* เขียนโดย Daniel Bar-Tal ศาสตราจารย์จากมหาวิทยาลัยเทลอาวีฟ ผู้ใช้เวลาส่วนใหญ่ของทั้งชีวิตในการอยู่กับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างชาวอิสราเอลกับอาหรับ โดยเฉพาะปาเลสไตน์ และได้รางวัล Morton Deutsch Conflict Resolution Award จากการบูรณาการทฤษฎีสู่การปฏิบัติในด้านการแก้ไขความขัดแย้ง ผู้เขียนได้กลั่นกรองประสบการณ์และใช้เวลาเขียนหนังสือเล่มนี้เป็นเวลา 8 ปี ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2004 - 2011 ในหนังสือมีการยกตัวอย่างความขัดแย้ง กรณีต่างๆ เช่น อิสราเอลอาหรับและปาเลสไตน์ ซึ่งปัญหาความรุนแรง ณ ปัจจุบันยังคงดำเนินต่อไป แม้ว่าสหประชาชาติได้แบ่งดินแดนระหว่างอิสราเอลกับปาเลสไตน์ เพื่อไม่ให้มีปัญหาในการใช้พื้นที่เดียวกัน แต่ปาเลสไตน์ก็ไม่เห็นด้วย ปาเลสไตน์นับแสนคนกลายเป็นผู้ลี้ภัย ท่ามกลางความขัดแย้งที่เกิดขึ้น มีความพยายามในการสร้างสันติภาพอย่างต่อเนื่องระหว่างอิสราเอลกับอาหรับ เช่น มีการไปเยี่ยมดินแดนโดยประธานาธิบดีอันวาร์ ซาดัตของอียิปต์ในเยรูซาเล็ม ปี ค.ศ. 1977 รวมถึงการลงนามระหว่างอิสราเอลกับจอร์แดน ในปี ค.ศ. 1994 เป็นต้น

เนื้อหาของหนังสือแบ่งได้เป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นพัฒนาการของความขัดแย้งที่ยืดเยื้อเรื้อรัง (Evolution of Intractable Conflicts) ส่วนที่ 2 เป็นองค์ประกอบด้านสังคมจิตวิทยาของความขัดแย้งและการดำรงคงอยู่ของความขัดแย้ง (Societal Psychological Repertoire of Conflicts and Maintaining Conflicts) ส่วนที่ 3 เป็นการลดลงของความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพ (Deescalation and Peace Building)

ส่วนที่ 1 พัฒนาการของความขัดแย้งที่ยืดเยื้อเรื้อรัง

ความขัดแย้งเกิดขึ้นในทุกระดับของปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ทั้งความขัดแย้งระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่ม และยังสามารถเกิดขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนหรือศัตรู ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อเป้าหมายและผลประโยชน์ของ 2 ฝ่ายขัดกันและอีกฝ่ายขัดขวางไม่ให้อีกฝ่ายบรรลุในเป้าหมายของตน เช่น กรณีอิสราเอลกับปาเลสไตน์ ต่างฝ่ายต่างก็ต้องการมีรัฐของตนเองโดยไม่มีอีกฝ่ายอยู่ด้วย กรณีรวันดา ระหว่างชาวฮูตูกับตุตซี ต่างก็ต้องการอำนาจและทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด อย่างไรก็ตามเป้าหมายที่ขัดกันอาจไม่ชัดเจนหรือคู่ขัดแย้งอาจไม่ได้พูดออกมาตรงๆ เช่น ผู้นำสหรัฐฯ อาจไม่บอกออกมาว่าต้องการอะไรในการก่อสงครามกับอิรัก ซึ่งเหตุผลที่แท้จริงเพราะต้องการควบคุมน้ำมัน นอกจากนี้ ความขัดแย้งไม่ได้ส่งผลด้านลบเท่านั้น ด้านบวกก็มี เช่น ความขัดแย้งเรื่องทาสทำให้เกิดการพัฒนา แต่ก็ต้องตระหนักว่าควรใช้วิธีการที่ไม่ใช้วิธีรุนแรง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นแต่ละฝ่ายอาจตระหนักและรับรู้ไม่เท่ากัน ฝ่ายหนึ่งอาจไม่คิดว่าเป็นความขัดแย้ง จนกระทั่งรับรู้จากการแสดงออกของอีกฝ่าย เช่น อิสราเอลขายเครื่องบินให้จีน ในปี ค.ศ. 2005 แต่สหรัฐฯ เห็นว่าเป็นผลประโยชน์ขัดกันและเห็นว่าเป็นความขัดแย้ง อิสราเอลเมื่อรับรู้มุมมองของสหรัฐฯ ได้ตัดสินใจยกเลิกการซื้อขายดังกล่าวกับจีน เมื่อคู่กรณีพิจารณาแล้วว่าเป็นความขัดแย้ง จะเป็นการตัดสินใจว่าจะทำอย่างไรต่อไปในการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ซึ่งมีทั้งการละเลยหรือลงมือด้วยวิธีการเผชิญหน้า เช่น บราซิลยึดเงินบริษัทโทรศัพท์ของสหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 1962 แต่จอห์น เอฟ. เคนเนดี ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา เห็นว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดในบราซิลกับบริษัทเอกชน เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งระหว่างประเทศ ทั้งๆ ที่สภาองเกรสต้องการให้สหรัฐฯ พิจารณาว่าเป็นความขัดแย้ง ต้องดำเนินการอะไรบางอย่าง อีกตัวอย่างคือ เอสูด บาร์ค

นายกรัฐมนตรีของอิสราเอล กล่าวตำหนิปาเลสไตน์ที่ล้มเหลวในการบรรลุข้อตกลงสันติภาพที่แคมป์เดวิด เป็นการขยายความขัดแย้งที่เกิดขึ้น แม้ว่าเจ้าหน้าที่ปาเลสไตน์จะมองอีกแบบโดยบอกว่าเป็นกระบวนการที่กำลังอยู่ในช่วงของการเจรจา กล่าวได้ว่าการที่จะตอบสนองว่าจะทำอย่างไรต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้นขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างกัน ประวัติศาสตร์ ความขัดแย้งอื่นๆ ที่คงอยู่ เป็นต้น

ความขัดแย้งมีทั้งระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม ในหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนเน้นความขัดแย้งยึดเยื้อระหว่างกลุ่มซึ่งเป็นความขัดแย้งด้านชาติพันธุ์ เนื่องจากใช้เวลานาน แก้ไขยาก มีโอกาสลุกลามไปยังประเทศต่างๆ กลุ่มชาติพันธุ์พิจารณาได้จากการมีอดีตที่เหมือนกัน รวมถึง วัฒนธรรม ภาษา บรรพบุรุษ ประเพณี แต่ละกลุ่มจะพยายามรักษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และส่งต่อไปยังอีกรุ่น บางกลุ่มก็ต้องต่อสู้เพื่อให้กลุ่มตนเองยังคงดำรงอยู่ได้ต่อไป กลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มจะมีความแตกต่างกัน บางกลุ่มมีสถานะเป็นรัฐอธิปไตย เช่น อิสราเอล บางกลุ่มปกครองตนเองอยู่ในเขตแดนของชาติ เช่น สกอตแลนด์ บางกลุ่มต่อสู้เพื่อสิทธิในความเป็นอิสระ เช่น ปาเลสไตน์ ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ในยุคหลังสุดคือ ศตวรรษที่ 20 เป็นความรุนแรงภายในรัฐหรือตามตะเข็บชายแดน ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มคาทอลิกกับโปรเตสแตนต์ในไอร์แลนด์เหนือ ความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลกับปาเลสไตน์ในตะวันออกกลาง ทมิฬกับสิงหลในศรีลังกา ความขัดแย้งจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีอำนาจเหนือกว่าอีกกลุ่ม มีทรัพยากร มีความมั่นคง และกลุ่มอื่นก็ต้องการเช่นกัน ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ไม่ได้เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เท่านั้น ภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันก็สามารถเกิดขึ้นได้ สงครามกลางเมืองในสหรัฐอเมริกา ในรัสเซีย และสเปน ก็เป็นตัวอย่างให้เห็นถึงการแบ่งขั้วแยกข้างกันที่ต่างก็ต้องการให้บรรลุเป้าหมายของตน ถ้าเป้าหมายของอีกกลุ่มไม่ได้รับการตอบสนองก็จะเกิดการใช้ความรุนแรงเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย

ของกลุ่มตน การแก้ไขความขัดแย้งเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะเป็นเรื่องสังคมจิตวิทยา เป็นเรื่องการยืนยันในเป้าหมายของกลุ่มตน และเกี่ยวข้องกับความเชื่อทัศนคติ ความรู้สึกของกลุ่มตนซึ่งต่างจากกลุ่มอื่น

หนังสือเล่มนี้เน้นความขัดแย้งทางด้านสังคมจิตวิทยา ซึ่งช่วยในการมองกลุ่มที่มีอุดมการณ์ ความเชื่อที่เน้นการทำให้บรรลุเป้าหมายของตนเองเป็นสำคัญ จะทำให้เข้าใจว่ากลุ่มคิดอะไร รู้สึกอย่างไร จนกระทั่งมาสู่การกระทำ มุมมองด้านสังคมจิตวิทยา (Socio-Psychological Perspective) กระทบต่อทั้งระดับปัจเจกและกลุ่ม ทำให้เข้าใจว่าทำไมปัจเจกหรือกลุ่มจึงคิด เชื่ออย่างนั้น การกระทำมาจากสิ่งที่เขาคิดเขาเชื่อ ความขัดแย้งทางด้านสังคมจิตวิทยาประกอบด้วย ความเชื่อ ทัศนคติและอารมณ์ ความเชื่อเป็นสิ่งที่คนยึดถือ และเชื่อมั่น แต่ความเชื่อของแต่ละคนก็จะมี ความต่างกันในระดับของความเชื่อมั่น บางความเชื่อยึดถือว่าเป็นความจริงแท้แน่นอน บางความเชื่อก็เป็นเพียงสมมติฐาน ที่ยังไม่ยึดมั่นถือมั่น ในขณะที่ทัศนคติเป็นระดับของการประเมินด้วยความชอบหรือไม่ชอบ ปัจเจกบุคคลอาจมีทัศนคติที่ดีต่อรัฐ แต่มีทัศนคติด้านลบต่อศัตรูของรัฐ การสำรวจความคิดเห็นก็จะรู้ได้ว่าทัศนคติเป็นอย่างไร แต่ก็เปลี่ยนแปลงได้เสมอ สำหรับอารมณ์ที่สำคัญที่สุดคือ อารมณ์ที่ทำให้รู้สึกเกลียดกลัวโกรธฝ่ายตรงข้าม แม้กระทั่ง เห็นอกเห็นใจ สงสาร และความหวัง ล้วนส่งผลต่อกระบวนการสร้างสันติภาพ

ส่วนที่ 2 องค์ประกอบด้านสังคมจิตวิทยาของความขัดแย้ง และการดำรงคงอยู่ของความขัดแย้ง

เมื่อทำความเข้าใจพัฒนาการของความขัดแย้งที่ยืดเยื้อเรื้อรังแล้ว ในส่วนนี้เน้นถึงองค์ประกอบด้านสังคมจิตวิทยาของความขัดแย้งประกอบด้วย ความเชื่อ ทัศนคติและอารมณ์ นอกจากความเชื่อในระดับปัจเจกหรือระดับกลุ่มเล็กๆ แล้ว ในระดับที่กว้างขึ้นไปอีก ยังมี

ความเชื่อทางสังคมร่วมกัน (Societal Beliefs) ซึ่งสามารถนำไปสู่ความขัดแย้งในสังคมที่นำไปสู่ความรุนแรงได้ เช่น สงครามกลางเมืองในสหรัฐอเมริกา รัสเซียและสเปน ความเชื่อทางสังคมบางอย่างอาจกลายเป็นความเชื่อที่เห็นว่าตนเองเป็นใหญ่ เป็นศูนย์กลางของทุกสรรพสิ่ง ประกอบด้วย เรื่องเล่ารวมหมู่ (Collective Narratives) แบ่งได้เป็นเรื่องเล่าหลัก (Dominant Narratives) กับเรื่องเล่าต้านกระแสหลัก (Counter Narratives) เรื่องเล่าหลักฝังลงไปอยู่ในอนุตต่างๆ ของสังคม เป็นเรื่องเล่าที่ครอบงำสังคมไว้ แต่เรื่องเล่าต้านกระแสหลัก จะต้านเรื่องเล่าดังกล่าวที่ครอบงำสังคม เรื่องเล่าหลักหรือแนวคิดที่ครอบงำสังคม ผู้กระตือรือร้นจะสร้างเรื่องเล่าขึ้นมาสนับสนุนผ่านการใช้อัตลักษณ์ สัญลักษณ์ ทั้งที่ชัดเจนและไม่ชัดเจน เช่น สร้างพื้นที่ที่ความทรงจำ หนังสือ การเฉลิมฉลอง เป็นต้น เรื่องเล่าที่กระตุ้นอารมณ์ความรู้สึก ทั้งกลัว เกลียด โกรธต่อฝ่ายตรงข้าม เรื่องเหล่านี้ช่วยสนับสนุนฝ่ายตนและลดความชอบธรรมของฝ่ายตรงข้าม ทำให้เห็นว่าฝ่ายตนเป็นเหยื่อและเรียกร้องให้ฝ่ายตนเข้าร่วมต่อสู้ ต้องชี้หน้าให้สังคมทั้งสนับสนุนการต่อสู้ แม้กระทั่งยอมสละชีวิตเพื่อกลุ่มตนเอง เรื่องเล่าต้องมีอคติและบิดเบือน และยึดมั่นกลุ่มตนเองเป็นสำคัญ แต่ละฝ่ายมักคิดว่าตนเองเป็นเหยื่อ มีความอ่อนแอกว่า มีการถูกใช้ความรุนแรงด้วยวิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การข่มขืน การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การฆาตกรรมแม้กระทั่งเด็กและสตรี มีการลดทอนความเป็นมนุษย์ มองคนอื่นว่าเป็นศัตรูและปรปักษ์ และต้องกำจัดให้สิ้นไป โดยผ่านการวางแผนและถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ ในส่วนของทัศนคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้เสมอ สังเกตได้จากการสำรวจความคิดเห็นซึ่งมีความแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลา

นอกจากนี้ ยังมีการกระตุ้นอารมณ์ของคน ด้วยการทำให้เกิดอารมณ์ร่วมและความรู้สึกของคนในสังคม ไม่ได้เป็นเพียงอารมณ์ของปัจเจกชน การกระตุ้นหรือการแบ่งปันความเชื่อ อารมณ์และทัศนคติที่ทรงพลัง

กระทำผ่านทางวัฒนธรรม ผ่านการให้การศึกษา สื่อสัญลักษณ์ และการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ทั้งหนังสือ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ การพูดของผู้นำ การสื่อสารในช่องทางต่างๆ ทำให้ความขัดแย้งยังคงดำรงอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง อารมณ์ร่วมมีทั้งที่เกิดขึ้นในระยะสั้นและระยะยาว ในระยะสั้น เช่น เหตุการณ์ตึกเวิลด์เทรดถล่มวันที่ 11 กันยายน (ถ้าไม่มีการผลิตซ้ำข้อมูล) แต่อารมณ์ร่วมของคนในสังคมที่จะเกิดขึ้นระยะยาวได้จะมีการผลิตซ้ำข้อมูลด้านลบของฝ่ายตรงข้าม อารมณ์กลัว โกรธ เกลียดก็จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น สงครามระหว่างอิสราเอลกับปาเลสไตน์ในฉนวนกาซา ไม่ได้เกิดขึ้นทันที แต่มีการฉายภาพให้เห็นว่าอิสราเอลอดทนต่อปาเลสไตน์มาเป็นปีก่อนที่จะเกิดสงครามขึ้น อารมณ์กลัวร่วมของคนในสังคมทำให้ความขัดแย้งดำรงคงอยู่ กรณีอิสราเอลกับอาหรับ อิสราเอลมีความกังวลว่าอิหร่านจะโจมตีด้วยอาวุธนิวเคลียร์ทำลายรัฐอิสราเอลหรืออิสราเอลกลัวว่าอาหรับจะจับได้ชาวอิสราเอลให้ลงไปโทษเล ในวรรณกรรมของเด็กอิสราเอล มีการลดทอนความเป็นมนุษย์ของอาหรับ มีหน้าเป็นปีศาจและเป็นพวกอาชญากรรม แต่ยังมีลดทอนความชอบธรรมของอาหรับมากเท่าไร ก็ยิ่งเพิ่มความกลัวร่วมกันของชาวอิสราเอลมากขึ้นเท่านั้น ยิ่งกว่านั้น ความกลัวลดทอนการสร้างสันติภาพระหว่างอิสราเอลกับปาเลสไตน์และนำไปสู่การใช้วิธีการทางการทหารต่อชาวปาเลสไตน์ อารมณ์เกลียดร่วมของคนในกลุ่ม นำไปสู่การมองกลุ่มอื่นว่าเป็นปีศาจและต้องป้องกันด้วยการทำร้าย สังหาร ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ อารมณ์ดังกล่าวสร้างได้ไม่ยากทั้งในกลุ่มเด็กและผู้ใหญ่ ความเกลียดชังทำให้ชาวอิสราเอลสนับสนุนมาตรการทางทหารต่อปาเลสไตน์ และลดทอนการปรารถนาในการสร้างความปรองดองลง อารมณ์โกรธร่วม เกิดขึ้นเมื่อรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมหรือละเมิดบรรทัดฐานของสังคม ก็จะพยายามหาทางแก้ไขสิ่งที่ไม่ถูกต้องด้วยวิธีการรุนแรง รวมถึงการล้างแค้น ยกตัวอย่างความโกรธของชาวอเมริกันเมื่อ

เกิดเหตุการณ์ตึกเวิลด์เทรดถล่ม ชาวอเมริกันสนับสนุนให้ใช้มาตรการทางทหารในอิรักและที่ต่างๆ แต่การสนับสนุนให้ใช้กำลังทางทหารยังขึ้นอยู่กับมุมมองว่ากลุ่มตนมีอำนาจเหนือกว่ากลุ่มอื่นหรือไม่ นอกจากนี้ถ้ามีความโกรธผสมกับความเกลียดยิ่งทำให้ใช้วิธีการก้าวร้าวรุนแรงมากขึ้นไปอีก อย่างไรก็ตาม ถ้าระดับของความโกรธมีไม่มาก ไม่ได้มีความเกลียดร่วมอยู่ด้วย ก็อาจจะนำไปสู่การใช้วิธีการที่สร้างสรรค์ได้ในการแก้ไขปัญหา เช่น การเจรจาร่วมกัน

ความขัดแย้งด้านสังคมจิตวิทยา ทำให้เกิดการรับรู้ทัศนคติ และการกระทำ รวมถึงการเป็นศัตรูกับกลุ่มอื่น ในความขัดแย้งดังกล่าว มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน บางกรณีเป็นร้อยปี ต้องเข้าใจรากเหง้าของปัญหา มิใช่จะพูดถึงแต่ปัจจุบันเท่านั้น การจะเข้าใจการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในรวันดา ก็ต้องเข้าใจประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา เช่นเดียวกันกับความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลกับปาเลสไตน์ การเข้าใจแต่ความรุนแรงทางกายภาพก็ไม่เพียงพอ แต่ต้องพิจารณาให้ลึกถึงถึงความขัดแย้งทางด้านสังคมจิตวิทยา และเข้าใจถึงความเชื่อที่ถูกปลูกฝัง ผ่านเรื่องเล่าต่างๆ ความเชื่อหรือเรื่องเล่าเหล่านี้เมื่อฝังเข้าไปในวัฒนธรรม กล่าวได้ว่าเป็นการยากมากที่จะเปลี่ยนแปลง

ผลกระทบของความขัดแย้งเรื้อรังต่อความเกี่ยวข้องของสังคม ส่งผลกระทบต่อระบบทหาร การเมือง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ผลกระทบจากความขัดแย้งยืดเยื้อเรื้อรัง ประการแรก ยัดเยียดมุมมองเดียวผ่านเรื่องเล่าของตนเอง ไม่ให้อดทนต่อฝ่ายอื่น ปิดการไหลเวียนของข่าวสาร ประการที่สอง สูญเสียในด้านคุณธรรมและการเคารพสิทธิมนุษยชน ด้วยการไม่บอกความจริง สร้างความเป็นสองมาตรฐานให้เกิดขึ้น ประการที่สาม ให้ความสำคัญกับการทหาร ทหารได้รับการยกสถานะให้สูงขึ้น ประการที่สี่ ให้ความสำคัญกับเพศชายที่สังเวชีพ ให้กับการต่อสู้ด้วยการให้รางวัล ประการที่ห้า ก่อให้เกิดปัญหาสังคม การศึกษา สุขภาพ สวัสดิการจากการลงทุน

ไปกับด้านการทหาร ประการที่หก ทำให้ประชาธิปไตยอ่อนแอ มาตรการทางการทหารเกิดการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การละเมิดสิทธิมนุษยชน ประการสุดท้าย ทำให้เกิดความความเครียด ต้องดำเนินชีวิตภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรง

ส่วนที่ 3 การลดลงของความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพ

การสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมามีการเน้นไปที่การสร้างความปลอดภัย (Reconciliation) การเน้นแก้ไขความขัดแย้งเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืน การเจรจกันของผู้นำเพียงอย่างเดียวอาจได้ข้อยุติ แต่ความขัดแย้งรุนแรงก็อาจเกิดขึ้นได้อีก กระบวนการสร้างสันติภาพจึงควรนำมาใช้มากกว่า โดยเปลี่ยนแปลงไปที่การสร้างวัฒนธรรมของสันติภาพของทั้งกลุ่มที่ขัดแย้งกัน เปลี่ยนแปลงไปที่ความเชื่อ ทัศนคติ อารมณ์ แรงจูงใจ เป้าหมาย รวมถึงการเคารพซึ่งกันและกัน การสร้างความไว้วางใจ ทัศนคติเชิงบวก ตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่ม การสร้างสัมพันธ์ และความร่วมมือ บนพื้นฐานความเท่าเทียมและความยุติธรรม มิใช่การใช้ขมขื่นชวนเชื่อ และการหวานล้อมให้ยอมๆ กัน การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้าง ทั้งทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดการกระจายการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน

วัฒนธรรมของความขัดแย้งดำรงอยู่มายาวนานนับสิบปีหรือถึงร้อยปี และทำให้คนในสังคมเชื่อเช่นนั้นมา โดยตลอดผ่านการสื่อสารและการทำให้เป็นสถาบัน (Institutions) อีกทั้งผ่านการให้การศึกษา การสร้างความทรงจำร่วมกัน (Collective Memory) การสร้างสันติภาพจึงต้องเข้าไปจัดการกับอุปสรรคเหล่านี้ ทำให้ความกลัว เกลียด ความไม่ไว้วางใจต่อกันหมดไป แต่สร้างให้เกิดความฝันใหม่ร่วมกัน สร้างอนาคตใหม่ร่วมกัน ซึ่งต้องเกิดขึ้นผ่านการสร้างขึ้นมาและเผยแพร่

ความหมายใหม่นี้ออกไป การสร้างความจริงใหม่ให้เกิดขึ้นจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้นำ จากภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และสถาบันต่างๆ ต้องมีความมุ่งมั่นและความพยายามในการโน้มน้าวไม่ใช่เฉพาะฝ่ายตนเองเท่านั้น แต่รวมถึงฝ่ายตรงข้าม ซึ่งเป็นภารกิจที่ท้าทายมาก เนื่องจากกลุ่มก็มักจะมีมุมมองข้ามความผิดพลาดของกลุ่มตนเอง ตำนานอีกฝ่ายว่าทำให้กระบวนการสันติภาพล้มเหลว กระบวนการสร้างสันติภาพจำเป็นต้องสร้างวัฒนธรรมสันติภาพให้ฝังรากลึกกลงไปในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการสร้างค่านิยมใหม่ สัญลักษณ์ ความทรงจำร่วมกัน บางกรณีใช้เวลาในการสร้างนานนับ 40 ปี แต่ก็จำเป็นต้องไปให้ถึง เพราะเป็นหน้าที่ของมนุษยชาติในการป้องกันความรุนแรงนองเลือดไม่ให้เกิดขึ้น

หนังสือเล่มนี้ กล่าวส่งท้ายถึงการสร้างสันติภาพในภาพกว้างระดับระหว่างประเทศ การอยู่ร่วมกันของชุมชนระหว่างประเทศอย่างศิวิไลซ์คือการหาวิธีการในการยุติและป้องกันความขัดแย้งยืดเยื้อเรื้อรัง ด้วยการใช้อำนาจประชาสังคม และการให้การศึกษาด้านสันติภาพ รวมถึงความรับผิดชอบต่อชุมชนระหว่างประเทศ เนื่องจากหลายชุมชนไม่มีความสามารถในการจัดการตนเองได้ จึงต้องใช้อำนาจ พลังจากระหว่างประเทศและประเทศมหาอำนาจเข้ามาจัดการ อีกทั้งการเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างเข้มข้นของฝ่ายที่สาม เช่น รัฐบาลรัฐ รวมถึงองค์กรระหว่างประเทศ แต่ก็ไม่ได้ประสบความสำเร็จในหลายๆ กรณี ดังนั้นจึงต้องพยายามกดดันให้คู่กรณีรับข้อเสนอ เพื่อเอาชนะวงจรอุบาทว์แห่งความรุนแรง กลไกที่เป็นตัวอย่างของการจัดการความขัดแย้งรุนแรงได้คือ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ หน้าที่คือยุติข้อพิพาทระหว่างประเทศในด้านกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีศาลอาญาระหว่างประเทศ ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อพิจารณาการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ การทำสงคราม นอกจากนี้ต้องพยายามหาวิธีในการควบคุมประเทศมหาอำนาจไม่ให้เน้นแต่ผลประโยชน์ของ

ตนเอง ที่เลือกปฏิบัติต่อบางกรณี โดยไม่คิดถึงผลกระทบทางศีลธรรมที่เกิดขึ้น มีบางประเทศเท่านั้นที่มองข้ามเฉพาะเรื่องผลประโยชน์ของตนเอง แต่ประเทศส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นเช่นนั้น

การจะสร้างระบบความเชื่อ ทศศนคติ ด้านสันติภาพ ความยุติธรรมและคุณธรรมให้เกิดขึ้น เป็นเหมือนเป้าหมายระยะยาวที่ต้องไปให้ถึง โดยต้องสร้างความเป็นสถาบัน ระบบการศึกษา สร้างความทนกันได้ ส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงออก เคารพการวิพากษ์วิจารณ์ สร้างความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อสร้างความเชื่อใหม่ ทศศนคติ คุณค่า ด้านสันติภาพ ความยุติธรรม สิทธิมนุษยชน ให้บังเกิดขึ้นให้ได้ ดังวิสัยทัศน์ด้านล่างนี้

พวกเขาจะทิ้งดาบไปที่ใบมีดของคัมภีร์

พุ่งดาบไปที่เลื่อยมือ

รัฐจะไม่ยกดาบฟาดฟันรัฐอื่น

จะไม่มีสงครามอีกต่อไป

กล่าวโดยสรุปหนังสือเล่มนี้ ทำให้เข้าใจความขัดแย้งจากมุมมองด้านสังคมจิตวิทยา และความขัดแย้งยืดเยื้อระหว่างกลุ่มโดยเฉพาะด้านชาติพันธุ์ ซึ่งต้องใช้เวลานานในการจัดการกับความขัดแย้งและแก้ไขได้ยาก การมองผ่านเลนส์สังคมจิตวิทยา จะทำให้เข้าใจว่ากลุ่มคิดอะไร รู้สึกอย่างไร และทำไมถึงทำเช่นนั้น นอกจากนี้ ยังเข้าใจองค์ประกอบด้านสังคมจิตวิทยาของความขัดแย้งว่าประกอบด้วยเรื่องเล่าและการแบ่งปันอารมณ์ร่วมและความรู้สึกของคนในสังคม ที่กระตุ้นอารมณ์ความรู้สึก ทำให้เห็นว่าฝ่ายตนเป็นเหยื่อและเรียกร้องให้ฝ่ายตนเข้าร่วมต่อสู้ เรื่องเล่าต้องอคติและบิดเบือน และยึดมั่นกลุ่มตนเองเป็นสำคัญ ผ่านทางวัฒนธรรม ผ่านทางการให้การศึกษาก็ทั้งเสนอแนะแนวทางในการลดลงของความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น ด้วยการใช้อำนาจประชาสังคมเข้ามาร่วมแก้ไขปัญหา และการให้การศึกษาด้านสันติภาพ รวมถึงทำให้เกิดความรับผิดชอบต่อชุมชนระหว่างประเทศ ไม่เห็นแต่ผลประโยชน์ของ

ประเทศตนเพียงอย่างเดียว โดยละเลยผลกระทบทางศีลธรรมที่จะเกิดขึ้น

หนังสือเล่มนี้กล่าวได้ว่าเป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจความขัดแย้งที่ยืดเยื้อได้อย่างลึกซึ้ง มิใช่มองแต่มุมมองของผลประโยชน์ แต่มองผ่านมิติวัฒนธรรมที่หล่อหลอมผู้คนให้คิด ให้เชื่อและกระทำทั้งด้านการใช้ความรุนแรงและสันติภาพ ในแต่ละบทเขียนอธิบายอย่างเป็นระบบ ทั้งพัฒนาการของความขัดแย้งที่ยืดเยื้อเรื้อรัง องค์กรประกอบ

ด้านสังคมจิตวิทยาของความขัดแย้ง การดำรงคงอยู่ของความขัดแย้ง และการลดลงของความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพ หนังสือเล่มนี้จึงมีครบทั้งการทำความเข้าใจความขัดแย้งที่ยืดเยื้อ จนกระทั่งถึงทางออกโดยมีข้อเสนอแนะอย่างเป็นรูปธรรม และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาทั้งระดับปริญญาโทและเอก รวมทั้งอาจารย์ นักวิชาการและผู้ที่มีสนใจงานด้านความมั่นคงและสันติภาพ

บรรณานุกรม

- Azar, Edward. 1990. **The Management of Protracted Social Conflicts: Theory and Cases.**
UK : Dartmouth Publishing Company.
- Bar-Tal, Daniel. 2013. **Intractable conflicts Socio-Psychological Foundation and Dynamics.**
New York : Cambridge University press.
- Galtung, Johan. 1996. **Peace by Peacefulmean Peace and conflict development and civilization.** London : Sage Publication.